

SCENARIUSZ LEKCJI

Wolność słowa w szkole i Internecie

Czas trwania: ok. 45 minut

Grupa docelowa: starsze klasy szkoły ponadpodstawowej

Przedmiot: wiedza o społeczeństwie / godzina wychowawcza

CELE LEKCJI

1. Uczeń zna treść prawa do wolności słowa (art. 54 Konstytucji RP).
2. Uczeń rozumie granice wolności słowa w szkole i internecie.
3. Uczeń potrafi rozpoznać sytuacje, w których prawo do wolności słowa jest realizowane lub nadużywane.
4. Uczeń potrafi argumentować swoje stanowisko i uzasadniać opinie w dyskusji.
5. Uczeń rozwija świadomość odpowiedzialnego korzystania z wolności słowa w internecie i w szkole.

MATERIAŁY DYDAKTYCZNE

- Fragment art. 54 Konstytucji RP w formie wydruku.
- Karty przypadków do analizy (memy, posty, artykuły, komentarze).
- Tablica lub flipchart do notowania granic wolności słowa i przykładów.
- Notatki dla nauczyciela z pytaniami pomocniczymi i przewidywanymi odpowiedziami uczniów.
- Opcjonalnie - przykładowe memy i posty w formie wydruków do analizy.

PRZEBIEG LEKCJI

1. WPROWADZENIE „Wolność słowa - ile mogę powiedzieć?” (10 minut)

Instrukcja dla nauczyciela:

1. Rozpocznij lekcję krótkim wstępem:
„Wyobraźcie sobie, że redagujecie szkolną gazetkę. Chcecie napisać tekst krytyczny o planie lekcji. Jak być szczerym, ale nie obrazić nikogo? Co wtedy jest wolnością słowa, a co może być naruszeniem czyichś praw?”
2. Zadać pytanie wprowadzające do dyskusji: „Czy w internecie można pisać wszystko, co się chce? A w szkole?”
3. Zachęć uczniów do podawania przykładów: memy, TikToki, komentarze na forum klasowym, artykuły w gazetce szkolnej.
4. Zapisz na tablicy definicję:
Wolność słowa = prawo do wyrażania swoich poglądów i przekazywania informacji z poszanowaniem granic innych osób.
5. Nauczyciel rozpoczyna od krótkiego wprowadzenia:
„Wolność słowa daje Wam prawo do wyrażania opinii, ale prawo nie oznacza braku odpowiedzialności. Czasem słowa mogą mieć konsekwencje - prawne, szkolne, a także społeczne. Dzisiaj przyjrzymy się temu, jak rozpoznać granice i co może się stać, gdy zostaną przekroczone.”

Nauczyciel kontynuuje:

1. Granice prawne wolności słowa

- Mowa nienawiści i dyskryminacja - w internecie i szkole nie wolno obrażać ludzi ze względu na płeć, pochodzenie, religię, orientację seksualną. Takie zachowania mogą być karane.
- Zniesławienie i pomówienia - publikowanie fałszywych informacji, które szkodzą reputacji innej osoby, może skutkować odpowiedzialnością cywilną lub karną.
- Naruszanie prywatności - ujawnianie danych osobowych, zdjęć lub prywatnych informacji bez zgody osoby zainteresowanej jest zabronione.
- Wolność słowa, gwarantowana przez **art. 54 Konstytucji RP** daje każdemu prawo do wyrażania opinii i przekazywania informacji. Nie jest to jednak prawo absolutne. Kończy się tam, gdzie zaczyna się **godność i dobra osobiste innych osób**.
- **Znieważenie (art. 216 Kodeksu Karnego)** polega na użyciu słów lub gestów obraźliwych wobec kogoś – zarówno bezpośrednio, jak i w internecie. To działanie, które ma na celu poniżenie lub ośmieszenie drugiej osoby.
- **Zniesławienie (art. 212 Kodeksu Karnego)** oznacza rozpowszechnianie nieprawdziwych informacji, które mogą zaszkodzić czyjejś reputacji, np. ucznia, nauczyciela czy szkoły. Może odbywać się ustnie, pisemnie lub w sieci.
- **Naruszenie dóbr osobistych (art. 23 i 24 Kodeksu Cywilnego)** obejmuje działania, które godzą w prywatność, dobre imię, wizerunek lub poczucie godności człowieka. Przykładem jest publikacja cudzego zdjęcia lub komentarza bez zgody, wyśmiewanie w mediach społecznościowych czy upokarzające memy.
- Odpowiedzialne korzystanie z wolności słowa oznacza, że można **krytykować i wyrażać opinie**, ale należy to robić **z poszanowaniem faktów, języka i drugiego człowieka**. Granicą wolności jest zawsze **godność innej osoby**.

2. Granice szkolne wolności słowa

- Regulamin szkoły i statuty - szkoła może ograniczać wypowiedzi, które zakłócają naukę, wprowadzają przemoc, obrażają nauczycieli lub uczniów.
- Sankcje szkolne, np. upomnienie, rozmowa wychowawcza, ograniczenie publikacji w gazetce szkolnej, udział w mediacjach.

3. Konsekwencje społeczne

- Utrata zaufania w grupie rówieśniczej.
- Problemy w kontaktach z nauczycielami, szkołą, a czasem w przyszłej pracy.
- Możliwość wywołania konfliktów i nieporozumień w społeczności szkolnej.

4. Praktyczne wskazówki dla uczniów

- Zawsze zastanów się, czy Twoja wypowiedź krzywdzi innych.
- Krytykę wyrażaj ją rzeczowo, używając argumentów, a nie obelg.
- Zanim opublikujesz coś w internecie, pomyśl o konsekwencjach prawnych i społecznych.
- W szkole korzystaj z procedur - gazetka szkolna, samorząd, mediacje - zamiast anonimowych postów w sieci.

5. Podsumowanie

„Wolność słowa to nie tylko prawo. To także odpowiedzialność. Umiejętność korzystania z niej świadomie chroni nas samych i innych. Wiedza o granicach prawa pozwala działać bezpiecznie, mądrze i efektywnie.”

2. Miniwykład z przykładami (15 minut)

Instrukcja dla nauczyciela:

1. Przedstaw fragment Konstytucji RP:

Art. 54 - Każdemu zapewnia się wolność wyrażania swoich poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji.

2. Wyjaśnij uczniom:

„Wolność słowa obejmuje mówienie, pisanie, publikowanie memów, artykułów, komentarzy w internecie lub gazetce szkolnej. Oznacza możliwość wyrażania opinii, ale są pewne granice - nie wolno stosować mowy nienawiści, obrażać innych osób, zniesławiać ani ujawniać prywatnych danych bez zgody.”

3. Zaprezentuj przykłady i omów z uczniami:

- **Przykład 1:** Memy o nauczycielce matematyki: „Lekcje matematyki z Panią Kowalską to masakra – mówi, że $2+2=4$, ale ja wciąż nie rozumiem – chyba to magia.”
- **Przykład 2:** Post na Instagramie: „Lekcja WF to survival – nauczyciel nawet nie potrafi rzucić piłką.”
- **Przykład 3:** Artykuł w gazetce szkolnej, pt. „5 powodów, dla których zmiany planu lekcji są gorsze niż poniedziałkowy poranek.” Dyrekcja blokuje publikację.
- **Przykład 4:** Komentarz o szkolnym cateringu: „Kanapki z serem? Chyba tylko dla odważnych, bo smakują jak papier.”

4. Dyskusja z klasą:

- Które sytuacje pokazują właściwe korzystanie z wolności słowa?
- W których przypadkach dochodzi do nadużycia?
- Jakie mogą być konsekwencje przekroczenia granic wolności słowa?

5. Podsumowanie:

„Granice wolności słowa są potrzebne, aby chronić innych ludzi. Krytyka i wyrażanie opinii jest dozwolone, jeśli nie obraża innych, nie zniesławia i nie narusza prywatności.”

3. Analiza przypadków - praca w grupach (15 minut)

Instrukcja dla nauczyciela:

1. Podziel klasę na grupy po trzy lub cztery osoby.
2. Każda grupa otrzymuje jeden lub dwa przypadki do analizy.

Zadania grupy:

- Czy w tej sytuacji wolność słowa jest realizowana?
- Czy doszło do nadużycia wolności słowa?
- Jak można odpowiednio zareagować w tej sytuacji?
- Jak byś się poczuł w tej sytuacji jako autor lub adresat wypowiedzi?

Przypisane przypadki:

1. Memy o nauczycielce matematyki.
2. Post na Instagramie o WF.
3. Artykuł w gazetce szkolnej zablokowany przez dyrekcję.
4. Komentarz o szkolnym cateringu.

Wskazówki dla nauczyciela:

- Chodź między grupami, zadając pytania: „Co mogłoby się stać, gdyby ktoś poczuł się obrażony?”
- Zachęcaj do odwołań do Konstytucji i własnych doświadczeń.

Prezentacja grup:

Każda grupa przedstawia wnioski w 2-3 minuty. Nauczyciel podsumowuje, wskazując różnice między krytyką a nadużyciem wolności słowa.

4. Mini-debata klasowa (10 minut)

Instrukcja dla nauczyciela:

1. Podziel klasę na dwie części: jedna argumentuje za tezę, druga przeciw.
2. Teza: Uczniowie powinni mieć pełną wolność słowa w szkole i internecie.

Pytania pomocnicze:

- Czy wolność słowa oznacza prawo do obrażania innych?
  - Jak odróżnić krytykę od znieśławienia?
  - Gdzie kończy się prawo do wyrażania opinii, a zaczyna odpowiedzialność za słowa?
3. Nauczyciel moderuje debatę, pilnuje czasu wypowiedzi, zachęca do odwołań do przykładów i Konstytucji.

Podsumowanie nauczyciela:

„Wolność słowa jest ważnym prawem, ale nie jest absolutna. Trzeba uwzględniać konsekwencje swoich słów i szanować innych ludzi. Krytyka jest dozwolona, ale obrażanie lub naruszanie prywatności innych osób jest nadużyciem wolności słowa.”

5. Ćwiczenie indywidualne - „Cenzor w głowie” (5 minut)

Instrukcja dla uczniów:

1. Wybierz sytuację w szkole lub internecie, w której chciałbyś wyrazić opinię.
2. Najpierw napisz, co naprawdę chciałbyś powiedzieć.
3. Następnie pomyśl o „cenzorze w głowie” - zmień wypowiedź tak, aby nie obrażała nikogo i zachowała granice wolności słowa.

Cel ćwiczenia - Pokazanie różnicy między impulsywną wypowiedzią a odpowiedzialnym korzystaniem z prawa do wolności słowa.

KARTA PRACY

Wolność słowa w szkole i Internecie

Imię i nazwisko: _____

Data: _____

Klasa: _____

ZADANIE 1. Twoje prawo, Twoja odpowiedzialność

Zaznacz, które z poniższych stwierdzeń są prawdziwe (P), a które fałszywe (F).

1. Wolność słowa oznacza, że mogę mówić wszystko, co chcę.
2. Zniesławienie to rozpowszechnianie nieprawdziwych informacji o kimś.
3. Znieważenie dotyczy prywatności i wizerunku, a nie słów.
4. W internecie również obowiązują przepisy Kodeksu karnego.
5. Jeśli ktoś mnie znieważył, mogę żądać przeprosin lub zgłosić sprawę.

ZADANIE 2. Dopasuj sytuację do rodzaju naruszenia

Przyporządkuj odpowiedni typ naruszenia:

A. Znieważenie B. Zniesławienie C. Naruszenie dóbr osobistych

1. Uczeń publikuje nieprawdziwą informację o nauczycielu w mediach społecznościowych.
2. Uczennica wysłała znajomym obraźliwy mem o koleżce z klasy.
3. Ktoś publikuje bez zgody zdjęcie prywatne z imprezy klasowej.

ZADANIE 3. Analiza własna

Pomyśl o sytuacji, w której ktoś (w szkole lub internecie) przekroczył granice wolności słowa. Nie musisz podawać nazwisk. Odpowiedz na pytania:

1. Co dokładnie się wydarzyło?

---

2. Dlaczego uważasz, że to przekroczenie granicy wolności słowa?

---

3. Jak można było inaczej wyrazić opinię, żeby nie naruszyć czyichś praw?

ZADANIE 4. Ćwiczenie kreatywne „Cenzor w głowie”

1. Wybierz sytuację, w której chcesz wyrazić opinię w szkole lub w internecie. Opisz ją w 1-2 zdaniach:

---

2. Napisz, co naprawdę chciałbyś powiedzieć:

---

3. Teraz pomyśl o „cenzorze w głowie” i zmodyfikuj wypowiedź tak, aby:

- nie obrażała nikogo,
- nie naruszała prywatności,
- zachowała granice wolności słowa.

Nowa, odpowiedzialna wersja wypowiedzi:

ZADANIE 5. Refleksja

1. Jakie trzy najważniejsze zasady dotyczące wolności słowa zapamiętałeś z dzisiejszej lekcji?

---

2. Dlaczego ważne jest, aby korzystać z wolności słowa odpowiedzialnie?
